

**45. plzeňské
mezioborové
sympozium**

**45. Pilsen
interdisciplinary
symposium**

Nový svět:

The New World:

**Americká zkušenost
Středoevropana
v kultuře 19. století**

**American Experience
in 19th Century Central
European Culture**

Symposium pořádá Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i. (ÚDU AVČR), s podporou programu Strategie AV 21 Akademie věd České republiky a ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni, Západočeskou galerií v Plzni a Plzeňskou filharmonií.

The symposium is organised by the Institute of Art History, Czech Academy of Sciences (IAH CAS), as part of the program Strategie AV 21 of the Czech Academy of Sciences, with support of the West Bohemian Museum in Pilsen, West Bohemian Gallery in Pilsen and Pilsen Philharmonic.

5 3 2025

středa

wednesday

→

**Semlerova rezidence,
Západočeská galerie v Plzni**
Klatovská třída 721, Plzeň

17 00—18 00

Zahajovací přednáška
Opening lecture
(in Czech)

Markéta Křížová
FF UK Praha

**Americká kamna a plášť z bizoní kůže:
Materialita vztahů české komunity
v USA se starou vlastí**

Příspěvek se soustředí na materiální dimenzi vzájemných vztahů formujícího se českého národa a českých komunit na americkém kontinentu ve 2. polovině 19. století. Vycházet bude z nejstarších inventářů a sbírek Náprstkova muzea (70.–90. léta 19. století), z podrobně dokumentovaného vybavení „americké osady“ na Národopisné výstavě československé (1895) a z dalších pramenů, které umožňují vytvořit si představu o podobě a kvantitě dovážených předmětů. Cílem bude pochopit, jaký obraz „Ameriky“ tyto hmotné objekty (od strojů a domácího zařízení po „exotické“ artefakty, výrobky původních obyvatel a nejrůznější kuriozity) vytvářely. A také to, jak čeští krajané i vlastenecká komunita v českých zemích konstruovali obraz sebe sama v kontrastu s americkou společností, jejíž stereotypizace oscilovala mezi oslavou pokroku (průmyslová výroba, vynálezy usnadňující každodenní život) a exotizací. Materiální výměna byla zároveň důležitou součástí snah o alespoň symbolické zapojení českých aktérů do koloniální expanze, ztělesněním zmocňování se, osídlování a podrobování mimo-evropských regionů.

6 3 2025

čtvrtek

thursday

Západočeské muzeum v Plzni

Kopeckého sady 2, Plzeň

09 45—12 15

**Zkušenost jinakosti:
starý vs. nový kontinent**

Experience of Otherness:

Old vs. New Continent

Keynote speaker

Lukáš Perutka,

Katedra historie, FF UP, Olomouc

**Středoevropské kolonie v Americe
v 19. století: typologie, aktéři a (ne)úspěchy**

Středoevropská emigrace na americký kontinent je bezesporu jedním z významných sociálních fenoménů 19. století. Na své soupeřníky ze Západní Evropy nejprve navazují obyvatelé Německého spolku a po roce 1848 v masové míře i poddaní rakouského císaře. Hlavní destinací byly především Spojené státy americké, avšak ve druhé polovině této éry se začínají objevovat i nové migrační trasy do některých zemí Latinské Ameriky nebo Kanady. Lidé se za oceán mohli vydávat dvěma způsoby, individuálně nebo organizované ve skupinách, přičemž druhý způsob byl preferovaný jak vysílající, tak přijímající zemí, neboť prokazoval více legitimacy a legality. Vzhledem k tomu máme o koloniích více archivních a jiných materiálů a na jejich základě pak i různých prací. Avšak doposud se nikdo nepokusil na toto téma nahlédnout komplexně a autoři, často laikové a amatéři, spíše představují kroniku jednotlivých sídel bez náležitého kontextu. Z tohoto důvodu se na tuto problematiku zaměří tento příspěvek, který bude analyzovat dobové dokumenty s cílem představit v širších souvislostech hlavní typy a aktéry těchto plánů a zhodnotit do jaké míry byli úspěšní.

Marek Vlha

Jan Melvil Publishing, Brno

**Amerika: země naděje,
země zatracení**

Masové vystěhovalectví do Spojených států amerických nemělo pouze hmatatelnou demografickou a sociálně-ekonomickou rovinu. Česká společnost 19. století, poznamenaná rozmachem nacionálních a konfesních identit i demokratizačních procesů, k němu ani nemohla přistupovat bez hlubokých emocí. Pro zastřešení hlavních dobových postojů k USA a k fenoménu masové emigrace poslouží antagonistické koncepty naděje a zatracení. Byly však tyto přístupy – i s jejich hloubkou a mnohdy až dramatickostí – specifické pro českou národní společnost?

David Beveridge,

Prague

**Dvořák in America: New Findings,
New Perspectives**

From 1892 to 1895 the composer Antonín Dvořák—perhaps the most internationally-famous member of the Czech nation at that time—lived and worked in America, contributing greatly to American knowledge and appreciation of Czech culture. What he expected from his American sojourn was mainly financial gain: his salary at the conservatory in New York far exceeded anything he had earned up to that time. But from letters he sent home we see that he was enthused by the American way of life. And from newspaper interviews and reminiscences of his friends we learn how excited he was about the beauties of the so-called “Negro spirituals”. Unfortunately, knowledge of Dvořák’s residence and work in America has always been restricted by gaps in sources of information, and marred by myths and misconceptions that have arisen. My presentation will make a few contributions toward filling the gaps and “bashing” the myths.

Tomáš Slavický — Luisa del Rosario Aguilar Rúz

Národní muzeum, Muzeum české hudby, Praha — Universidad Nacional Autónoma de México

Josef Rudolph Sawerthal in Mexico (1865–1866): Música Austriaca's director and the Mexican Empire's capellemeister

The presentation seeks to offer a panorama of the impact that Josef Rudolf Sawerthal's presence had on the Mexican musical and social environment since his first concert in Puebla, an important town near Mexico City, on January 24th, 1865. As the *Música austriaca's* director and the Empire's capellemeister, Sawerthal participated in a considerable variety of public events that had a good impact on the image that Mexicans had of their emperor, Maximilian I. Not only Sawerthal played a key role in the good perception of the Mexican Empire, but also was highly considered by the most important Mexican musicians of the time who, regardless of political disagreements with Maximilian, welcomed Sawerthal into the *Sociedad Filarmónica Mexicana* as Professor in 1866. Sawerthal's presence in Mexico, despite the ephemere existence of the Maximilian's Empire, left a significant musical-related heritage with a strong impact on Mexican Music and History. Attention will be paid to the function of military music in the public space, which Sawerthal transferred from Austria to Mexico. In this context, the long-term reception of the melody "La Paloma" in Central Europe deserves special attention, the spread of which was related to the return of Mexican musicians.

Aleš Filip — Roman Musil

Ústav hudební vědy, FF MU, Brno — Západočeská galerie v Plzni

Úspěch evropské salonní malby na americké půdě: dva obrazy Kryštofa Kolumba

Evropská salonní malba se zejména v 80. a 90. letech 19. století stala předmětem zájmu severoamerických sběratelů. V rámci historické malby byly favorizovány

scény ze života Kryštofa Kolumba, přičemž jeho kult dosáhl vrcholu v jubilejním roce 1892 – s přesahem do následujícího roku, kdy se v Chicagu konala jemu dedikovaná světová výstava. Středoevropanem, jehož americká zkušenost bude reflektována, je Hans Temple, vídeňský malíř původem z Moravy, který se podílel na zajištění umělecké sekce této výstavy. Zvláštní pozornost bude věnována dvěma obrazům Kolumba od malířů Václava Brožíka a Eduarda Charlemona, a též vlivu dealera Charlese Sedelmeyera.

Lenka Bydžovská

Institute of Art History, CAS, Prague

Beauty, Comedy and Tragedy: Alfons Mucha the German Theater in New York

When in the spring of 1904 Alfons Mucha first went to America, where he was enthusiastically welcomed as "the world's greatest decorative artist" (*New York Daily News*), he wanted to get enough funds so that in the future he could dedicate himself to selflessly creating for his nation – i.e. the *Slav Epic* cycle. From this point of view, it is a paradox that during several of his American stays, he received the most important commission from the "pure Germans", who decided to open a sumptuous German Theater in New York in 1908, for which Mucha created monumental compositions *Beauty, Comedy and Tragedy* and the symbolic depiction of an American and a German girl. However, the demanding plan failed in local circumstances after a few months: in April 1909, the building was incorporated into a chain of vaudeville theaters and then in November of the same year it was transformed into the Plaza cinema, which until its demolition in 1929 paid for the most famous New York cinema. The extraordinary artistic significance of Mucha's decoration of the German Theater is confirmed by preserved studies, sketches and photographs. However, the transformation of the theater into a cinema did not have to bother Mucha: he himself appreciated the offer of an American company to create a feature film based on his

most profound work – The Lord's Prayer. But the Great War prevented the realization of this plan.

Lauren Rachel Woolf
Art Institute of Chicago

Alfons Mucha and Americas
Second City: The Cosmopolitan
Art Nouveau and Czechoslovak
Self-Determination

Bolstered by an international reputation for commercial design, the Moravian Art Nouveau artist, Alphonse Mucha (1860–1939), first arrived to Chicago in 1906, where he found a large Czech immigrant community, employment with the Art Institute, and established ties to the Slavophilic patron, Charles Crane. Simultaneously, he pushed for his core cause: Czechoslovak independence from Austro-Hungarian rule. Two case studies consider how Chicago affected Alphonse Mucha's nationalist, regional imagery in an age of self-determination, highlighting allegorical and historical motifs. Portrait of Josephine Crane-Bradley as Slavia (1908) stands at an intersection of Midwestern locality and cosmopolitan symbolism. An American, Chicago-born, heiress takes on the mantle of Slavia, an immortal personification of the Slavic people. This image goes well beyond its initially commemorative purpose, later adapted to appear on a new one-hundred crown banknote (1919) and a stained-glass window in Saint Vitus Cathedral (1929). Mucha's recycling of motifs is not uncommon, but Slavia is unique, as Josephine's American identity fades in favor of Czechoslovak representation. Mucha's connection to the United States flourished further via the Slav Epic (1910–1926), a twenty-piece mural series funded by Charles Crane. Echoing Mucha's utilization of the American social landscape years earlier, his work returned to foreign soil once more, celebrating the new First Republic of Czechoslovakia (1918–1938) when five canvases of the *Slav Epic* went on display at the Art Institute of Chicago (1920). Mucha's ties to America's second city are tangible, acting as a microhistory within his long career to examine the exchange between Czechs and their supporters on either side of the Atlantic.

1400–1620

Emancipace i kolonizace

Marta Filipová
Seminář dějin umění, FF MU, Brno

Naši lidoví „Indiáni“

Při svých amerických cestách na počátku 30. let 20. století se etnograf František Pošpišil utvrdil, že mezi kulturou původních amerických obyvatel a jím studovaných moravských venkovanů panují důležité spojitosti. Z těchto předpokladů, na kterých pracoval už léta, vycházel ve svém přístupu k subjektům a objektům, které podroboval svému zájmu. Mečový tanec, hry s nitkami, nebo femeslné projevy měly pro něj určitý univerzální základ, který vedl napříč kulturami, etniky a kontinenty. Pospíšil nebyl jediný, kdo dal do takového souvislosti lidové umění ve střední Evropě a americké Indiány. Vedle sebe figurovali například už na Národopisné výstavě československé v Praze v roce 1895, kde se objevil zástupce původního obyvatelstva i vlgam. V příspěvku se zaměřím na otázku, k čemu podobná srovnání zdánlivě odlišných uměleckých a kulturních projevů sloužila. V čem, kromě formalistních znaků, badatelé shody nacházeli? Jaké politické cíle za těmito snahami mohly být? A do jaké míry lze umění a kulturu vůbec takto porovnávat?

Pavla Hubáčková
Národní muzeum – Náprstkovo muzeum
asijských, afrických a amerických kultur,
Praha

Náprstkovy sbírky z původní
i průmyslové Ameriky (DP)

Vojta Náprstek představuje jednu z nejznámějších českých postav, které měly v 19. století co do činění s Amerikou. Odcestoval tam v době, kdy ještě zdaleka nešlo o běžnou záležitost, strávil v ní necelých 10 let, po celý zbytek života se zajímal o tamější dění a udržoval spojení s krajskou komunitou. Příspěvek se zaměří nejen na samotnou Náprstkovu zkušenost, ale pokusí se i nastínit, jak se „americké

spojení“ promítlo do sbírek Náprstkova muzea. Kromě etnografických předmětů od původních obyvatel, z nichž některé přivezl sám Náprstek, jsou ve sbírkách dodnes například fotografie nebo knihy. Zvláštní postavení Náprstkova domu potvrzoval i fakt, že při velkých krajaňských návštěvách se stával takřka povinnou zastávkou, což opět byly situace, které se mnohdy pojily s materiálním obohacením muzea. V poslední řadě se příspěvek pokusí vzhledem k vnímání Ameriky jako průmyslové země a Náprstkovu původnímu zaměření muzea zmínit i charakter průmyslových předmětů z Ameriky, které se v muzeu původně nacházely.

Karel Šima
Ústav hospodářských a sociálních dějin,
FF UK, Praha

Americké „kolovadio“ a dětské slavnosti
Amerického klubu dam: rituál, hygiena,
gender

V roce 1867 přišel Vojta Náprstek s nápadem na veřejnou akci, která překvapila a pobavila pražskou veřejnost. Dětská slavnost na Rohanském ostrově byla bezprecedentní veřejnou festivitou, ale současně vstupovala do období, kdy se veřejné slavnosti staly jedním z klíčových způsobů, jak ve veřejném prostoru otevírat důležité sociální a politické otázky. Ikonický grafický obraz dětí tančících kolem sloupu, na němž vlaje vlajka Spojených států amerických, ukazuje na jedné straně snahu Náprstka a Amerického klubu dam vnést do pražského prostředí festivalní formy spojené s anglosaskou tradicí *Maypole Dancing*, na druhé straně ale i využití formy veřejné festivity k poukázání na problémy školní výchovy pražských dětí, která neodpovídala moderní představě o hygieně, pedagogice a výchově ve svobodném duchu. V příspěvku se pokusím ukázat, jak se kulturní transfer specifické anglosaské rituality neprotnul s českou měšťanskou společností druhé poloviny 19. století a jak se Náprstkův sociální aktivismus v „dětské“ otázce mýl se středoevropskou politikou vzdělávání a tělesné výchovy.

Lada Hubatová-Vacková
Vysoká škola uměleckoprůmyslová,
Praha

Demokratizace umění: americké
experimentální metody výuky kreslení
na přelomu 19. a 20. století

Konferenční příspěvek se zaměří na některé významné americké představitele výtvarné pedagogiky, kteří vkládali do reformní výuky kreslení velkou naději v demokratizačních a pokrokových procesech společnosti. Z dnešního pohledu se to zdá překvapivé, ale do předmětu „kreslení“ se vkládaly velké politicko-společenské ambice. Kreslení a výtvarná výchova měly být demokratizovány a cíleně propracovány nikoli pouze pro nadané umělecké elity, ale pro širší společenský užitek a rozvoj širších společenských vrstev. Verifikovatelné severoamerické impulzy pronikající do českých zemí lze v této oblasti vystopovat zejména v periodiku *Paedagogické rozhledy*. Příspěvek upozorní na několik osobností, které demokratizační proces obrátily od teorie, biflování, kopírování k přímé, žité, vtělené zkušenosti ideově a pojmově spoluformovali (Ralph Waldo Emerson, John Dewey). Soustředit se bude v tomto kontextu na několik učitelů působících v severní Americe a jejich reformní postupy „lidového kreslení“ (J. Liberty Tadd, Charles G. Leland), jejichž dopad byl u nás významný skrze konkrétní aktéry (Alois Bouda, Josef Patočka, Vojta Beneš, J. F. Kuhn, Josef Vydra), a to spíše na počátku 20. století. Pro vybrané teorie Emersona, Deweye, Tadda, Lelanda – ale snad i „naše“ Boudy, Vydru – mohou být uplatnitelné celostnější koncepce tzv. *embodiment* a *kinaesthetic knowing*, které otevřely lineárnímu kreslení na papíře nové a netušené perspektivy.

Ivan Puš
Katedra historie, FF UP, Olomouc

Americká zkušenost v komerčním
vzdělávání císařského Rakouska: Studijní
cesty Carla Zehdena (1843–1901) do USA

Touha poznat dynamicky se měnící svět poslední čtvrtiny 19. století a zprostředkovat získané poznatky studentům středních škol a širší odborné veřejnosti vedla Carla

Zehdena k cestám po Evropě a do Spojených států amerických. Profesor vídeňské obchodní akademie, autor učebnice obchodní geografie a školních atlasů a později též ústřední inspektor obchodního školství v Předlitavsku podnikl v 70. letech 19. století mnoho studijních cest. Navštívil světové i menší hospodářské výstavy a poznával místní společnost. Během své cesty do USA (1876) se seznámil s přírodními podmínkami, průmyslem a obchodem v Pensylvánii, Illinois a Kalifornii. O své bohaté cestovatelské zkušenosti se podělil s rakouskou veřejností v přednáškách, didaktických materiálech a zprávách odborných periodik. Cílem tohoto příspěvku je rekonstruovat Zehdenovu cestu do Severní Ameriky, analyzovat jeho pohled na americké hospodářství a společnost a vysvětlit Zehdenův přínos k rozvoji obchodního, respektive komerčního školství v českých zemích a v Předlitavsku.

Lenka Křížová
Historický ústav AV ČR, Praha

Zkušenost emancipace v díle Josefy Humpal-Zemanové

Příspěvek se zaměřuje na práci výrazné ženy českoamerické komunity, Josefy Humpal-Zemanové (1870–1906), která vynikla jako novinářka a přední osobnost ženského hnutí v českých zemích i v „české“ Americe. Její význam spočívá především v tom, že v Chicagu, centru českých vystěhovalců do USA, založila periodikum *Ženské listy*, které se stalo nejčtenějším krajským časopisem pro ženy. Díky velice dobré znalosti prostředí českých zemí i Spojených států dokázala v tisku s odstupem reflektovat sociální poměry ve Spojených státech, postavení žen či každodenní život. Ke konci života, kdy působila v Čechách, kde se nakonec rozhodla také žít, ze své americké zkušenosti výrazně těžila, zejména v oblasti ženské emancipace. Stěžejní část příspěvku tak bude věnována transferu americké zkušenosti Humpal-Zemanové do jejího knižního a časopiseckého díla, zejména textů do periodika *Šťastný domov*, jež roku 1904 založila a řídila jej. Pramenně se referát opírá o pozůstalost Josefy Humpal-Zemanové, její texty a korespondenci.

pátek
 friday

→
Západočeské muzeum v Plzni
 Kopeckého sady 2, Plzeň

09 30—12 00

Materialita zkušenosti

Petr Nový
Muzeum skla a bižuterie, Jablonec n. N.

Země (ne)konečných možností: Americký obchod s jabloneckým zbožím v dlouhém 19. století

Spojené státy Americké byly mezi světovými válkami hlavním odbytištěm jabloneckého zboží, tedy sortimentu zahrnujícího vše od drobných ozdobných a galanterních polotovarů a výrobků přes krystalerii (toaletní sklo, kalamáře apod.) až po náramkové kroužky zvané bangle. Právě díky tomuto sortimentu patřilo Československo druhé místo mezi světovými vývozci skla. Jak tomu ale bylo předtím? Kdy začali jablonečtí exportéři své zboží za Atlantik dodávat? Podnikali tam častěji napřímo nebo spíše přes prostředníky? Víme, co tam vyváželi? Cestovali do Ameriky sami a přiváželi si odtud inspirace, které se promítly například do podoby měst, kde žili? A co sami Američané? Jakým způsobem s jabloneckým zbožím podnikali? To jsou jen některé z otázek, na které se bude snažit tento příspěvek nalézt odpovědi nebo je alespoň hledat. Export jabloneckého zboží je přes svůj nepopíratelný hospodářsko-kulturní význam dosud na okraji zájmu historiků. Cílem příspěvku je proto též toto badatelsky atraktivní téma přiblížit širšímu okruhu historiků a nastínit jeho interdisciplinární badatelský potenciál.

Nina Milotová
Národní muzeum, Praha

**Český přírodovědec v New Yorku:
Cesta Antonína Friče za sbírkovými
předměty do USA (1899)**

Konferenční příspěvek se bude věnovat třítýdennímu pobytu významného paleontologa, geologa a zoologa Musea Království českého Antonína Friče (1832–1913) ve Spojených státech amerických na jaře roku 1899. Svoji poznávací cestu za oceán, podnícenou „láskou k vědě a Muzeu“, realizoval primárně za účelem studia amerických muzejních sbírek a systematického výběru (koupě, výměna) předmětů pro svoji paměťovou instituci. Reflexi osobní americké zkušenosti poté vtiskl do zdařilého cestopisného zpracování, které uzavíralo padesátileté období zahraňničních výzkumných pobytů uvedeného vědce (*Dra Antonína Friče cesty po Evropě a Americe*, Edvard Beaufort, 1900). Vedle popisu navštívených muzeí (např. New York, Washington, Boston, Cambridge, Princeton) a setkání s významnými badateli, zde Frič – bystrý pozorovatel a skvělý vypravěč – představuje Ameriku jako navýsost inspirativní a překotně se proměňující zemi neobyčejných možností. Fascinován pokroky vědy a průmyslu je zároveň silně konfrontován rozporem mezi „nespoutanou honbou za penězi“ a rozsáhlou podporou vědy a vzdělání ze strany mecenášů – amerických byznysmenů (zmiňuje např. osobní setkání s obchodním magnátem a filantropem Andrew Carnegiem) a politiků. V rámci promyšlené problematiky se nevyhýbá ani úvahám nad smýšlením Čechů o Američanech.

Pavla Mikešová
Národní muzeum, Praha

**Maxmilián Habsburský a jeho
„mexický poklad“**

V roce 1909 získalo Muzeum Království českého rozsáhlý soubor 1251 předmětů. Jednalo se o dar z pozůstalosti doktora Františka Kasky (1834–1907), Čecha, který většinu svého života strávil v Mexiku. Odkaz obsahoval obrazy, řády a dekorace vyrobené ze zlata, stříbra a drahých kamenů, bronzové busty, zlatnické práce německé

provenience, stříbrné přibory, sady porcelánu a skla a písemnosti. Některé z předmětů pocházely z císařského paláce Maxmiliána Mexického a jeho ženy císařovny Charlotty, a proto celý soubor dostal název Poklad císaře Maxmiliána. Příspěvek představí osobnost sběratele Františka Kasky, poukáže na některé trojrozměrné předměty a písemnosti z majetku mexického vládařského páru a popíše soubor obrazů, které František Kaska odkázal Národnímu muzeu. Osm z nich pochází z ruky mexického malíře José Maria Velasky (1840–1912), největšího mexického krajináře 19. století, s nímž byl Kaska v přátelských vztazích. Další tři od Santiaga Rebulla Gordilla (1829–1902) představují Spasitele z roku 1885 a portréty Charlotty Mexické (1866) a Maxmiliána Mexického (1885).

Petr Polakovič
**Muzeum českého vystěhovalectví
do Brazílie, Ralsko – Náhlov**

**Obchodníci z Čech v Brazílii na počátku
19. století**

Příspěvek na třech vybraných příkladech ukáže strategie a zkušenosti podnikatelů z českých zemí v Brazílii: odchod za obchodními účely následovaný návratem domů, nebo usídlením a sledováním kariéry v místních podmínkách, či kariérou ve světě emigrace a jejího zprostředkování.

Petra Kolářová
Národní galerie v Praze

Femme fatale z Brazílie? (DP)

Příspěvek se bude zabývat motivem tváře ženy na monotypu Tivka Františka Šimona z roku 1905 („bez názvu (Maskaron),“ sbírka Patrika Šimona, viz Otto Urban, *V barvách chorobných*, č. obr. 292). Ukáže, že se umělec inspiroval konkrétním artefaktem, který byl součástí jedné původní kultury Brazílie. Tuto inspiraci zařadí do kontextu podobných, jihoamerických vlivů na moderní umění (příklad peruánských mumii a jejich odezvy v díle Paula Gauguina, Edvarda Muncha, či Bohumila Kafky). Z hlediska tohoto nového zjištění se pokusí

ukázat, nakolik je pojetí T. F. Šimona originální v rámci dobové ikonografie femme fatale konce 19. století.

Petr Šámal
Ústav pro dějiny umění, FF UK, Praha

Čeští sochaři v Americe (DP)

Modernizace a rozvoj výtvarného školství v Čechách v poslední čtvrtině 19. století utvářely nové podmínky pro uplatnění místních sochařů za hranicemi království i monarchie. Byla to nejen východní Evropa, ale i USA, v nichž mladí umělci nacházeli obživu zejména díky dekorativním zakázkám. Myslbekův žák Jan Růžička (1862–1911) se v roce 1893 objevuje v Chicagu jako autor výzdoby na světové výstavě, později se v New Yorku etabluje pod jménem John Rose. Do širšího povědomí vstoupili František Micka (1878–1950), Albín Polásek (1879–1965) a Mario Korbel (1882–1954). Prostřednictvím těchto, ale i dalších a již pozapomenutých sochařů českého původu příspěvek zkoumá transformace uměleckých zkušeností a forem na ose mezi střední a západní Evropou a kosmopolitním prostředím Spojených států před první světovou válkou.

Ladislav Jackson
Ústav věd o umění a kultuře,
FF JU, České Budějovice

Cesta Jana Kotěry do Spojených států v roce 1904 (DP)

Jan Kotěra v roce 1903 dostal prostřednictvím Vojtěcha Hynaise spěšné zadání zorganizovat českou účast na světové výstavě v St. Louis v rámci rakousko-uherského pavilonu, kam byla začleněna také polská účast. Kotěra oslovil umělce napříč generacemi, od Mikoláše Alše po Františka Kupku, pro výstavní sál volného umění a druhý sál byl věnován pražské uměleckoprůmyslové škole, jejíž prezentace údajně zaujala i Franka Lloyda Wrighta. Kotěra ale v dubnu a květnu roku 1904 sám podnikl pod dohledem ředitele školy Jiřího Stibrala osobní cestu do Spojených států a hlavně Missouri. Své nadšení pro architekturu Franka Lloyda Wrighta, které

demonstroval publikováním článku Architektura v Americe ve *Volných směrech* čtyři roky před tím, ale bohužel neověřil in situ, protože Chicago nenavštívil a v Buffalu zatím žádná dokončená Wrightova stavba nestála. Příspěvek zrekonstruuje cestu Jana Kotěry do Spojených států a na základě jeho cestovního fotografického deníku místní architekturu, která ho patrně zaujala. Následně se bude věnovat otázce, jaký dojem americká architektonická scéna udělala na Kotěru. Byl spíš na straně Hermanna Muthesia, kterého Amerika při návštěvě světové výstavy v St. Louis v roce 1904 znechutila, nebo spíše na straně svých pozdějších žáků Adolfa Benše a Jaromíra Krejčara, kterým nadšení z Ameriky nedalo spát?

1330–1600

Amerika ve střední Evropě:
dobrodružství cesty

Jan Pezda
Katedra historie, FF OU, Ostrava

Cesty do budoucnosti? USA jako
turistický cíl okolo roku 1900

Během 19. století je planeta Země v důsledku osvícenského narativu pokroku a opoždění (Smyčka) v mentálních mapách Evropanů rozparcelována na krajiny „zaostalé“ a „pokořilé“. Někdejší předmoderní cesty mezi topoi, se proměňují v cesty mezi chronotopy (Bachtin), tedy v pomyslné cesty časem se zpáteční jízdenkou. Kdo se přitom ocitne v metropolích USA jako jsou New York, Chicago či Washington, nachází se podle jízdního řádu 19. století v budoucnosti, nebo přinejmenším v současnosti. USA v představách Němců okolo roku 1900 totiž představuje v negativním i pozitivním smyslu pokusný skleník, kam se lze díky pomyslnému turistickému časostroji přesunout a prožít modernitu, ku které má mít Evropa tou dobou teprve našlápnuto (Schmidt, Prein). USA zhmotňují zrychlenou dynamiku společenského tempa, předznamenávají budoucí vědeckotechnologický vývoj a přinášejí tak řadu netradičních turistických atrakcí od rychlých železnic, přes nebetýčné mrakodrapy,

po moderní jatky, až po luxusní obchodní domy. Příspěvek se s oporou v dosud nevyužitých egodokumentech zaměří na dojmy, časoprostorovou imaginaci i každodenní zážitky známých i neznámých turistů a turistek z českých a rakouských zemí (Béla Rappos, Miroslava Frištenská, Josef Kořenský aj.).

Michaela Tydlitátová
Národní muzeum – Náprstkovo muzeum
afrických, asijských a amerických kultur,
Praha

Sládkova česká Amerika

Příspěvek se věnuje cestě J. V. Sládky do Ameriky v letech 1868–1870, a to zejména ve dvou sledovaných oblastech: novinářská činnost mladého literáta v čechoamerických periodikách a jeho zkušenosti s asimilací krajanů v Novém světě. Popíše důvody a předpoklady cesty do zámoří (společnost kolem Voity Náprstka, přírodovědné a výzkumné záměry, možnosti financování), provede itinerářem vlastní cesty a důležitými body/zastávkami na ní; s přihlédnutím k uvedeným oblastem. Dotkne se tedy i počátků a názorového členění čechoamerické žurnalistiky či příběhů první/druhé generace přistěhovalců – obojí popsané a hodnocené skrze velmi osobní dojmy, navíc v raném období putování či studijních cest z Čech do Ameriky vůbec. Příspěvek také poukáže na důležitost bibliografické praxe, co se týče sekundárních pramenů uložených v NpM a s tím související digitalizaci krajanských periodik.

Martin Hrdina
Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha

Josef Václav Sládek na golfu. Lyrická
reflexe americké zkušenosti (DP)

Příspěvek je věnován významu zkušenosti, které Josef Václav Sládek získal během svého pobytu v Americe, pro jeho literární práci. Hlavním sledovaným problémem je zvnitřnění amerického chápání svobody a jeho projevy ve Sládkově básnické tvorbě z této doby. Zatímco za oceán Sládek vyražel s romantickou představou o proží-

vání svobody v rejstříku přírody, světonázorové dozrání a zkušenosti získané v Americe ho nasměrovaly k chápání svobody v rejstříku civilizace a ke konfrontaci reality Evropy a Nového světa.

Michal Charypar
Ústav pro českou literaturu AV ČR,
Praha

Pohled z druhé strany. Čeští
přistěhovalci v díle Willy Catherové

V literárním díle významné americké prozaičky Willy Catherové (1873–1947) se překvapivě často objevují postavy českých imigrantů, zejména rolníků. Spisovatelka je potkávala v době svého dětství a dospívání ve státě Nebraska, kde pobývala od roku 1883. Řadu z nich pak v prvních dekádách 20. století zachytila ve svých realistických románech a novelách. Někdy jde o postavy pobočné i zcela epizodní (mj. *Průkopníci!*, *Ztracená*), jindy se však naopak jedná dokonce o titulní postavu díla (*Moje Antonie*, *Farmář Rosický*). Příspěvek bude analyzovat literární zpracování postav Čechů a Češek v prózách Catherové, jejich etnografickou i hodnotovou charakteristiku a jejich dějové funkce v textu.

Věra Brožová
Katedra české literatury, PF UK, Praha

Indiáni a zálesáci (nejen) pro českou
mládež (DP)

Příspěvek se soustředí k rámcovému vystižení hlavních rysů převážně překladové literární produkce s náměty z amerického prostředí, vydávané v Čechách v 2. polovině 19. století hlavně v četných úpravách a adaptacích. Změří se na postupné formování jejich dvou vývojových tendencí, které se na poli populární literatury a literatury pro mládež plně rozvinuly až v období první republiky: na dobrodružnou dějovou produkci s výrazným komerčním zaměřením a na příběhy s výraznou výchovně vzdělávací intencí, souznící na přelomu století s novými požadavky na výchovu dětí a mládeže a podporující typ organizovaného dětského sdružování, akcentujícího pobyt v přírodě.

Pavla Machalíková
Ústav dějin umění AV ČR, Praha

Evropanův „Indián“

Setkávání Evropanů s původními národy severní Ameriky v 19. století bylo důsledkem postupující kolonizace jejich území. To se projevilo v charakteru obrazů, které tato setkávání dokumentovaly, respektive fixovaly podoby příslušníků jednotlivých národů. V euroamerické vizuální kultuře ovšem převládl generický obraz opeřeného „Indiána“ s typickými pérovými regáliemi. Tento stereotyp fixoval hierarchický charakter vztahu mezi kolonizátory a původními obyvateli. Pozadí vzniku tohoto obrazu bylo opakovaně zkoumané. Jak ale (ne)viděli a (ne)zobrazovali Evropané sami sebe? Co vyobrazení postavy „Indiána“ vypovídají o euroamerických postojích ke konfrontaci obou světů a jak bylo toto téma reflektované v českém prostředí?

Jakub Machek
Metropolitan University Prague

Obrazy Ameriky v ilustrovaných časopisech

Příspěvek představí, jakým způsobem přispíval na přelomu 19. a 20. století ilustrovaný tisk k představě o Americe, kterou v jejích podání reprezentovaly až na výjimky pouze Spojené státy. Využit bude první (a jediný) senzační deník *Pražský ilustrovaný kurýr* a pro srovnání i jeden ze zástupců nového typu ilustrovaných „zpravodajských“ časopisů *Český svět* a částečně i některé další tituly z tohoto období. Otištěná zobrazení byla založena převážně na přebíraných ilustracích a fotografiích, které kolovaly mezi jednotlivými vydavateli nejen po Evropě. Ilustrace amerického života se tak mohly v tisku objevit i zcela náhodně, protože zrovna k vydavateli lidového zábavného časopisu doputovala skupina štočků s tímto námětem. Ovšem ve více zpravodajsky zaměřených titulech už můžeme nalézt obraz severní Ameriky, kterým byla v té době Evropa fascinována (a který do velké míry odpovídal i tomu, jak si samy sebe zobrazovaly i americké časopisy). V něm převládá obraz Spojených států jako země nových technických vynálezů, výškových budov a různých extrava-

gancí, přebíraných z tamního senzačního tisku. Konkrétnější zpodobení amerického života včetně ženské emancipace pak na počátku 20. století přinesl časopis *Šťastný domov*, inspirovaný americkými časopisy zaměřenými na vedení středostavovských domácností, který z počátku vedla Josefa Humpal-Zemanová se zkušeností života ve Spojených státech i aktivitami v tamním ženském hnutí.

Tatána Petrasová
Ústav dějin umění AV ČR, Praha

Závěrečné slovo

**Program
konference**
Conference
programme
(pdf)

**Dne 6. března 2025 můžete být všichni
s námi, program bude streamován.**

Přístup po registraci.

www.udu.cas.cz

STRATEGIEAV21